

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Najdeme v českém právním řádu pro punitive damages místo?

Institut tzv. punitive damages (také exemplary nebo aggravated damages, ačkoli se tyto výrazy někdy v závislosti na jednotlivých právních řádech mohou ve významu drobně lišit) je tradičním institutem angloamerického právního systému a tomu kontinentálnímu, do nějž spadá i právní řád český, je v zásadě cizí. Přestože byl tento institut českými soudy dlouhou dobu striktně odmítán, začíná si v judikatuře nejvýznamnějších českých soudů pomalu a opatrně nacházet své místo na slunci (byť se tomu tak vždy děje s významnou výhradou a v některých případech pouze fakticky).

Ač je takových rozhodnutí zatím pomálu, nejsou již natolik ojedinělá, abychom je mohli bez dalšího považovat za jakýsi „úlet“, a není tedy zcela od věci tomuto institutu začít věnovat (alespoň malou) pozornost.

Trestání v soukromém právu?

Punitive damages jsou soukromoprávním druhem náhrady újmy, jehož účelem není způsobenou újmu kompenzovat nebo za ni poskytnout zadostiučinění, ale škůdce potrestat. Kontinentální právo považuje tradičně za jedinou funkci náhrady újmy restituci, tj. zajistit v co nejširším možném rozsahu návrat stavu před způsobenou újmou. I český občanský zákoník se této evropské tradice přidrží a stanoví, že majetková škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu, a pokud to není možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se v penězích. V případě újmy nemajetkové se pak poskytuje přiměřené zadostiučinění v penězích. Trestání české právo vyhrazuje především sféře veřejné a do soukromoprávních věcí v zásadě nepatří.

Nutno podotknout, že i v zemích, kde je tento institut právem obecně připouštěn, je využíván spíše méně. I např. americká právní doktrína považuje za smysl náhrady újmy především odčinění negativní dopadů protiprávního jednání škůdce, punitive damages jsou přiznávány v zásadě v případech, kdy je jednání škůdce trestuhodné povahy, byť nedosahuje intenzity požadované trestním právem pro to, aby mohlo být považováno za trestný čin. Půjde zejména o situace, kdy povinný způsobil škodu úmyslně, újma na právech poškozeného byla zvláště veliká nebo když chování povinného svědčí o zjevné lhostejnosti k právům poškozeného. Mluvíme o preventivních a sankčních funkcích náhrady újmy.

Jelikož rozsudků soudů nejrůznějších instancí, které použití tzv. punitive damages v České republice vylučují (srov. rozsudek ze dne 15. března 2012, sp. zn. 30 Cdo 1796/2011, rozsudek ze dne 15. prosince 2011, sp. zn. 30 Cdo 3936/2010 nebo rozsudek ze dne 28. února 2013, sp. zn. 30 Cdo 2778/2011), je až příliš na to, abychom je tu uváděli, zaměříme se především na ta rozhodnutí, která mu dvířka do českého právního řádu pootevírají.

Zavrženíhodné pohnutky jako zadní vrátka pro punitive damages

Jedním z případů, kdy Ústavní soud punitive damages připustil, je jeho náleze ze dne 6. března 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09, tj. v takových situacích, kdy je zasaženo do nejintimnější sféry poškozeného za současného významného finančního prospěchu škůdce. Byť si je Ústavní soud vědom skutečnosti, že funkce náhrady újmy v českém právním řádu je primárně satisfakční, zvýšení náhrady nemajetkové

újmou může být odůvodněnou výjimkou tam, kde je výrazným způsobem zasaženo do soukromé sféry poškozeného škůdcem, který tak činí úmyslně, na takovém jednání zakládá smysl své existence, svou marketingovou strategii nebo činnost (např. publikace úmyslně nepravdivých a lidskou důstojnost snižujících zpráv některými médii)¹. Ústavní soud dále připustil, že ačkoli „odpovědnost za zásah do osobnostních práv je odpovědností objektivního charakteru, což znamená, že občanskoprávní sankce vzniká na objektivním základě[,] (...) [s]ubjektívni prvek zavinění má význam toliko při určování výše náhrady nemajetkové újmy“². Karel Eliáš a kol. dokonce výslovně mluví o tom, že by v těchto případech měla náhrada plnit funkci „odstrašující či odrazující (...) společně s funkcí preventivní“³. „[Z]ásah do práva na ochranu osobnosti civilním deliktem a přiměřené zadostiučinění [je] jednou z civilněprávních sankcí, která má odrazovat rušitele chráněných osobnostních statků a jeho možné následovníky od protiprávního jednání, a být tak nástrojem speciální i generální prevence, což vyžaduje, aby se jednalo o sankci patřičně důraznou a dostačující (přiměřenou) i z tohoto hlediska“⁴ (obdobně také např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. září 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. října 2019, sp. zn. 25 Cdo 4518/2018).

Že bychom je tu už měli?

České soudy se také shodují, že ani výslovné přiznání punitive damages zahraničním soudem není samo o sobě důvodem k uplatnění výhrady rozporu s českým veřejným pořádkem při uznávání cizozemských soudních rozhodnutí. Tuto výhradu lze uplatnit pouze v případě, když by byla „výše sankční náhrady zjevně nepřiměřená újmě, již má odškodnit“⁵. Nejvyšší soud dokonce připouští, že koncepci obdobnou tomuto angloamerickému institutu obsahuje i český občanský zákoník, „který v § 2957 o. z. uvádí okolnosti umocňující intenzitu a závažnost újmy poškozeného, k nimž musí být při stanovení její náhrady přihlédnuto, jako jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Vezme se rovněž v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavou hrozba nebo jiná příčina vyvolala“⁵.

Konečně o punitive damages výslovně hovoří Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 20. října 2020, sp. zn. IV.ÚS 2259/20, dovozuje, že přiznání „tzv. punitive damages, tedy sankční náhrady škody podle okolností hodných zvláštního zřetele nebo po spravedlivém uvážení okolností věci“⁶ je na místě brát jako normativní kritérium v potaz.

Punitive damages a Evropská unie

Pokud jde o evropské právo, je z porovnání návrhů některých sekundárních aktů s jejich výslednými verzemi zřejmé, že přístup členských států k tomuto institutu není jednotný a Evropská unie proto našlapuje opatrně. Je ale vhodné připomenout, že evropské právo sankční povahu náhrady v některých případech zakotvuje výslovně (např. v případě antidiskriminačních směrnic).

Závěr

Mluvit o pravých punitive damages v Česku by zřejmě bylo nadále nepatřičné, nelze si však v judikatuře nevsimnout určitého trendu hovořícího v jejich prospěch. Za užití vhodné argumentace s nimi proto jistě lze i u českých soudů v určitých případech uspět.

Mgr. Libor Nerad,
advokát

Moreno Vlk & Asociados

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘE / ABOGADOS / ATTORNEYS AT LAW
PRAHA - MADRID - BRATISLAVA

[MORENO VLK & ASOCIADOS](#)
[advokátní kancelář](#)

Sokolovská 32/22
186 00 Praha 8

Tel.: +420 224 818 736

Fax: +420 224 818 736

e-mail: paha@moreno-vlk.eu

Zdroje:

[1] Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09

[2] Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01

[3] ELIÁŠ, Karel. Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha: Linde, 2008. Zákony - komentáře. ISBN 978-80-7201-687-7.

[4] Nález Ústavního soudu ze dne 6. března 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09

[5] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013

[6] Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. října 2020, sp. zn. IV. ÚS 2259/20

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Systémová podjatost ve správním řízení aneb požadavek na překročení nadkritické míry rizika systémové podjatosti](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Pacht závodu a zákaz přenechání věci třetí osobě](#)
- [Digitální důkazy z webu v soudním řízení: jak doložit, co bylo online zveřejněno?](#)
- [Nepravomocné povolení stavby a změna územního plánu](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)
- [Stavebníci získávají od roku 2026 silnější pozici v soudních sporech o povolení stavby](#)
- [Novela zákona o spotřebitelském úvěru: zásadní regulatorní přelom, který změní finanční trh i praxi poskytovatelů spotřebitelských úvěrů](#)
- [Regulace cen taxislužby v roce 2026: co se mění a jaké mají obce možnosti?](#)